

**“O’SMIRLIK DAVRINING O’ZIGA XOS PSIXOLOGIK
XUSUSIYATLARI”**

Qoraqalpoq Davlat Universiteti

Amaliy psixologiya yo’nalishi

2-bosqich talabasi

Rahimboyev Sherzod O’ktamboy o’g’li

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqola davr o’smirlari psixologiyasi haqida. Shuningdek, qizlar va o’smir bolalarda kechadigan psixologik o’zgarishlar ularning rivojlanishiga ta’siri haqida so’z boradi. O’smirlik davrining o’ziga xos xususiyatlari ochib berilgan.*

Kalit so’zlar: *O’smir, psixologiya, aqliy faollik. Jizzakilik, “men” konsepsiyasi, xarakter, xususiyat.*

O’smirlik davriga o’tish sifat jihatdan yangi shakllanishlarning paydo bo’lishi bilan tavsiflanadi, ular o’z-o’zini anglashning yangi darajasi, "men-Kontseptsiya" ning shakllanishi deb tushuniladi. O’smirlik 11-12 yoshdan, 14-15 yoshgacha bo’lan davrni o’z ichiga oladi. Aksariyat o’quvchilarda o’smirlik yoshiga o’tish, asosan, 5-sinfdan boshlanadi. «Endi o’smir bola emas, biroq katta ham emas»- ayni shu ta’rif o’smirlik davrining muhim xarakterini bildiradi. O’smirlik bolalikdan kattalikka o’tish davri bo’lib, fiziologik va psixologik jismoniy jihatdan o’ziga xos xususiyatlari bilan xarakterlanadi. Bu bosqichda bolalarning jismoniy va psixik taraqqiyoti juda tezlashadi, hayotdagi turli narsalarga qiziqishi, yangilikka intilishi ortadi, xarakteri shakllanadi, ma’naviy dunyosi boyiydi, ziddiyatlar avj oladi.

O’smirlik balog’atga yetish davri bo’lib, yangi xislar, sezgilar va jinsiy hayotga taalluqli chigal masalalarning paydo bo’lishi bilan ham xarakterlanadi. Bular ta’sirida o’smirning xarakteri, atrofdagi kishilar bilan muomalasi, jamiyatda sodir bo’layotgan voqealarga munosabati tez o’zgarib boradi. Ba’zan ijtimoiy

masalalar to'g'risida noto'g'ri tassavvur va yanglish fikrlar hosil bo'lishi tufayli u muayyan tartib qoidalarga tanqidiy ko'z bilan qaraydi. O'smirlik - bu inson hayotidagi muhim va qiyin bosqich, hayotning qolgan qismini ko'p jihatdan belgilaydigan tanlov vaqti.[1. 152]

O'smirlik davri bolaning ijtimoiy faolligining jadal rivojlanishi va qayta tuzilishi bilan ajralib turadi. Bola hayotining barcha sohalarida kuchli siljishlar sodir bo'lmoqda, bu yoshni bolalikdan kamolotga "o'tish davri" deb bejiz aytishmagan. O'smirlik shaxsiyatning rivojlanish bosqichi, qaram, qo'riqlanadigan bolalikdan mustaqil hayotga o'tish jarayoni sifatida qaraladi, bunda bola kattalar tomonidan o'rnatilgan maxsus qoidalarga muvofiq yashaydi. Bu vaqtda xulq-atvorning barqaror shakllari, xarakter xususiyatlari va hissiy reaksiya usullari shakllanadi va shakllanadi, ular kelajakda kattalar hayotini, uning jismoniy va ruhiy salomatligini belgilaydi. Shuning uchun ham o'smir shaxsining sog'lom rivojlanishiga to'sqinlik qilmaydigan, aksincha, xizmat qiladigan shartsharoitlarni ta'minlashda oila muhitining o'rni juda katta.

L.S. Vygotskiy neoplazmani aniq belgilashga muvaffaq bo'ldi - Bu ushbu o'zgarishlarning umumlashtirilgan natijasi, tegishli davrda bolaning butun aqliy rivojlanishi, bu keyingi bolaning aqliy jarayonlari va shaxsiyatining shakllanishi uchun boshlang'ich nuqtaga aylanadi. neoplazmalar bolaning shaxsiy rivojlanishiga ta'sir qiluvchi sharoitlarda chuqur o'zgarishlar bilan tavsiflanadi, ular psixologik xususiyatlar shaklida belgilanadi. Ko'pincha ular tananing fiziologiyasi, o'smirlarda kattalar va tengdoshlar bilan rivojlanadigan munosabatlar, kognitiv jarayonlarning Rivojlanish darajasi, aql va qobiliyatlar bilan bog'liq.[2. 168]

-Birinchi marta o'smirlik davrining psixologik xususiyatlarini S. Xoll tasvirlab berdi, u o'smirlik xatti-harakatlarining nomuvofiqligini ko'rsatdi (masalan, intensiv muloqot izolyatsiya bilan almashtiriladi, o'ziga ishonch o'ziga ishonchsizlik va o'ziga ishonchsizlikka aylanadi va hokazo.).

U psixologiyaga o'smirlik g'oyasini rivojlanishning inqiroz davri sifatida kiritdi. -Voyaga etganlik hissi o'smirlik davrining boshlanishining psixologik

belgisidir. Ta'rifga ko'ra, D.B. Elkonin, balog'at tuyg'usi - bu ongning yangi shakllanishi bo'lib, u orqali o'smir o'zini boshqalar (kattalar yoki o'rtoqlar) bilan taqqoslaydi, assimilyatsiya qilish uchun modellarni topadi, boshqa odamlar bilan munosabatlarini quradi va o'z faoliyatini qayta tashkil qiladi. O'smirlik davrining o'tish davri, albatta, biologik jihatni o'z ichiga oladi. Bu balog'atga etish davri bo'lib, uning intensivligi gormonal bo'ron tushunchasi bilan ta'kidlangan. Jismoniy, fiziologik, psixologik o'zgarishlar, jinsiy istakning paydo bo'lishi bu davrni, shu jumladan, har jihatdan eng tez o'sayotgan o'smir uchun juda qiyin qiladi.[3.235]

O'smirlik quyidagi psixologik xususiyatlar bilan tavsiflanadi:

1. Voyaga etganlik tuyg'usining paydo bo'lishi va emansipatsiya reaksiyasi . V.V. Kovalyovning ta'kidlashicha, bu balog'atga etish istagi, mustaqillik, o'zini kattalar vasiyigidan ozod qilish istagi, bolalarga tegishlilikni inkor etish. O'smir o'z huquqlarini kengaytirishga va unga nisbatan kattalarning huquqlarini cheklashga intiladi shaxsiyat. Norozilik va itoatsizlik - bu o'smirning vositasidir kattalar bilan munosabatlarning oldingi turini o'zgartirishga intiladi.

2. Tengdoshlar bilan reaksiyalarni guruhlash Tengdoshlar bilan muloqot o'smirlik davridagi etakchi faoliyat bo'lib, o'quv faoliyati fonga o'tadi. A.E.ning so'zlariga ko'ra. Lichkoning so'zlariga ko'ra, teng huquqlilik va hamkorlik asosida tengdoshlar guruhiga qo'shilish hozirgi davrning eng muhim muammosi: o'rtoqlar bilan doimiy muloqot o'smirning ular orasida munosib o'rin egallash istagini keltirib chiqaradi va xatti-harakatlarning asosiy motivlaridan biridir. faoliyat. Yigitlar guruhlarda muloqot qilishadi, ularning do'stligi juda hissiy, ko'plab tajribalarga to'la.

3. Qarama-qarshi jinsga qiziqishning paydo bo'lishi A.V. Matyuxinaning ta'kidlashicha, jismoniy va jinsiy rivojlanish o'smirda boshqa jinsga qiziqish uyg'otadi va shu bilan birga ularning tashqi ko'rinishiga e'tiborni oshiradi. Juda hissiy sevgi-do'stlik munosabatlari mavjud. Javobsiz hamdardlik ko'pincha juda kuchli his-tuyg'ularning manbai bo'ladi. Ba'zi o'smirlarda ilk bor jinsiy aloqaning birinchi tajribasi ham sodir bo'ladi.

4. O'z-o'zini anglashni rivojlantirish O'smir shaxsining eng muhim xususiyati, L.S.Vygotskiy ta'kidlaganidek, aks ettirishning tez rivojlanishi va uning asosida o'z-o'zini anglashdir. Aynan shu yoshda shaxsning o'zini o'zi qadrlashga yo'naltirilganligi paydo bo'ladi. O'smirning intilish darajasi o'z-o'zini hurmat qilish xususiyatiga bog'liq. O'z-o'zini hurmat qilish o'smirning boshqa odamlar bilan muloqot qilish jarayonida paydo bo'ladi va shakllanadi.

M.V.Gamezo, "Agar baholash adekvat bo'lsa, unda adekvat o'z-o'zini hurmat qilish shakllanadi, lekin agar o'smir kam baholansa yoki ortiqcha baholansa, u holda o'zini-o'zi qadrlashning etarli emasligi shakllanadi" dedi. - Yuqorida aytilganlarga asoslanib, shuni aytishimiz mumkinki, o'smir o'zining jismoniy va jinsiy rivojlanishidagi kuchli o'zgarishlarni sezib, oilada va maktabda ijtimoiy faol, ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lish imkoniyatini his qilib, endi bola emasligini tushunadi. Ijtimoiy faollik deganda, V. G. Maralov bolaning ijtimoiy muammolarni hal qilish uchun ushbu yoshga xos bo'lgan faoliyatga qo'shilishi, aqliy faollik darajasini ko'rsatish qobiliyatini tushunadi. Ijtimoiy ahamiyatga ega shaxsiy xususiyatlarni shakllantirish nuqtai nazaridan boshqalar va o'zi uchun muhim bo'lgan natijalarga erishishga hissa qo'shadi.[4. 315]

T.V. Dragunovanning ta'kidlashicha, o'smirning o'ziga xos ijtimoiy faoliyati kattalar dunyosida mavjud bo'lgan qadriyatlar, me'yorlar va xatti-harakatlarning o'zlashtirilishiga ko'proq moyillikni anglatadi. O'smir kattalar hayotiga taqlid qilib qo'shilishga harakat qiladi. Birinchidan, u o'zi uchun qulayroq bo'lgan narsalarni qabul qiladi: tashqi ko'rinishi va xulqatvori.[5. 148]

Xulosa: o'spirin uchun tez o'zgarib turadigan yangi vaziyatda u ko'pincha o'z nuqtai nazarini yo'qotadi, qiyinchiliklarga duch kelganda, o'spirinda kuchli qarshilik hissi paydo bo'ladi, o'smirlar o'z his-tuyg'ularini zo'ravonlik bilan ifodalashga moyil bo'ladilar. o'smirning ruhiy holati, konflikt e'tiborni tortadi va rivojlanish holatlarining keskinligi. Bularning barchasi o'smirlik davridagi qiyinchiliklarning asosiy shartidir. Biz jamiyatni ushbu qiyinchiliklarga qarshi kurashish uchun turli xizmatlarni yaratishga majbur qiladigan qiyinchiliklar haqida gapiramiz. Biz deviant (deviant) xatti-harakatlar haqida gapiramiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotskiy, L.S. *Bolalik psixologiyasi (1930) L.S.Vigotskiy. - M .: Eksmo-press.*
2. Ostapenko G.S., Ostapenko R.I. *Deviant xulq-atvori bo'lgan o'smirlarning shaxsiy xususiyatlarini tahlil qilish // Fan va ta'lim istiqbollari. 2013. No 1. S.*
3. *Raxmatjonqizi, N. (2023). PSIXOLOGIK YETUKLIKNING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK OMILLARI. Scientific Impulse, 1(6).*
4. *Raxmatjonqizi, N. (2023). KASALLIKKA MUNOSABAT TIPLARI VA ULARNING TAHLILI. Scientific Impulse, 1(6).*
5. *Назарова, З. (2023). ПСИХОСОМАТИК КАСАЛЛИКЛАРДА ПСИХОКОРРЕКСИЯ ВА ПСИХОПРОФИЛАКТИКА УСУЛЛАРИ. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(6).*
6. *Zarnigor, N. (2022). RAHBAR PSIXOLOGIYASI VA UNING MEHNATIGA QO'YILADIGAN TALABLAR. INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 2(24).*
7. *Boysovatovna, R. R. (2023). THE EFFECT OF TRUST BETWEEN THE DOCTOR AND THE PATIENT ON THE EFFECTIVENESS OF TREATMENT. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(3)*